

Nr 77.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1946/47 till småskoleseminarierna; given Stockholms slott den 8 februari 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Tage Erlander.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 februari 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDEÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför här efter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Erlander:

Under åttonde huvudtiteln, punkten 164, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1946/47

dels till Småskoleseminarierna: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 450 000 kronor;

dels till Småskoleseminarierna: Omkostnader ett förslagsanslag av 160 000 kronor;

dels till Småskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 45 000 kronor;

dels ock till Småskoleseminarierna: Utrustning ett reservationsanslag av 250 000 kronor.

Sedan dessa ärenden numera färdigberetts, anhåller jag att få ånyo anmäla desamma.

Inledning.

Verksamheten vid småskoleseminarierna var under 1930-talet och början av 1940-talet betydligt inskränkt med anledning av den inom småskollära-
nekåren under nämnda tid rådande arbetslösheten. Sedan denna arbetslöshet
i det närmaste avvecklats och då den stegrade nativiteten ställde krav på ett
ökat antal läraravdelningar i småskolan och den starka avgången inom lärar-
kåren skapade ett större ersättningsbehov, ansågs tiden vara inne att från
och med läsåret 1944/45 låta seminarierna träda i full verksamhet. Nämnda
läsår intogos 13 klassavdelningar i de befintliga småskoleseminarierna, var-
jämte på grund av det stora examinationsbehovet enligt riksdagens medgi-
vande jämväl 8 klassavdelningar intogos på vid vissa folkskoleseminarier
tillfälligt upprättade småskollärrannelinjer. Eleverna vid dessa senare linjer
komma att utexamineras våren 1946. Ifrågavarande anordning är att be-
trakta som ett provisorium, möjliggjort genom folkskoleseminariernas till-
fälligt minskade elevantal, och kan icke upprepas.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1944/45 framhöll skolöverstyrelsen,
att lärarbehovet under återstoden av 1940-talet och under hela 1950-talet
komme att bli så stort, att man icke, utom för de allra närmaste åren, kunde
reda sig med provisoriska anordningar utan måste söka finna en mera varaktig
lösning av frågan. Överstyrelsen funne det nödvändigt, att en utredning i
denna fråga komme till stånd under den närmaste tiden.

Sedan Kungl. Maj:t anbefallt skolöverstyrelsen att verkställa sådan ut-
redning, överlämnade överstyrelsen i samband med sina anslagsäskanden för
budgetåret 1945/46 utredning rörande lärarbehovet vid småskolorna under
de närmaste åren samt avgav förslag till organisatoriska åtgärder i anledning
därför. Utredningen angående lärarbehovet, beträffande vars detaljer torde
få hänvisas till 1945 års åttonde huvudtitel, sid. 348 f., gav sammanfatt-
ningsvis vid handen, att behovet av småskollärare under tiden till och med
början av 1950-talet kunde uppskattas till omkring 650 årligen, att behovet
därefter till och med början av 1960-talet måhända kunde beräknas minska
till omkring 400 per år, samt att under återstoden av 1960-talet lärarbehovet
sannolikt komme att sjunka starkt.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit föreslog överstyrelsen, att semi-
narieorganisationen skulle utvidgas till en examinationskapacitet av 28 klass-
avdelningar årligen mot 13 dessförinnan, varvid räknades med högst 24 elever
i varje klass. Av dessa avdelningar avsågos 21 vinnas genom utvidgning
av de redan befintliga seminarierna i Landskrona, Skara och Växjö med
vartdera 2 parallellavdelningar och av seminarierna i Härnösand och Sträng-
näs med vartdera 1 parallellavdelning. De återstående 7 avdelningarna skulle
erhållas genom inrättandet av provisoriska seminarier i Falun, Stockholm och

Norrköping, varav de båda förstnämnda dubbelseminarier och det sistnämnda med 3 parallellavdelningar av varje klass.

Föredragande departementschefen ansåg emellertid, att utbyggnaden av de redan befintliga seminarierna icke borde göras större än vad som kunde beräknas svara mot ett på längre sikt uppskattat examinationsbehov. Då detta av skolöverstyrelsen angivits till 18 klassavdelningar, biträdde departementschefen icke förslaget om utvidgning av seminarierna i Härnösand och Landskrona, varjämte för det provisoriska seminariet i Norrköping beräknades en examinationskapacitet av endast två klassavdelningar. Den erforderliga examinationskapaciteten avsågs i stället vinnas genom höjning av högsta elevantalet i klasserna från 24 till 28. Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag.

Enligt den sålunda för närvarande gällande organisationen skola finnas följande tio seminarier, nämligen:

i *Haparanda* treårigt seminarium med en avdelning av varje klass;

i *Härnösand*, *Landskrona* och *Lycksele* samt *Falun*, *Norrköping* och *Stockholm* tvååriga seminarier med två avdelningar av varje klass; de tre sistnämnda seminarierna äro provisoriska;

i *Strängnäs* tvåårigt seminarium med tre avdelningar av varje klass; samt

i *Skara* och *Växjö* tvååriga seminarier med fyra avdelningar av varje klass.

Organisationen är ännu icke fullt utbyggd. Sålunda ha de provisoriska seminarierna i Falun, Norrköping och Stockholm innevarande läsår icke någon andra klass, varjämte seminarierna i Strängnäs, Skara och Växjö endast ha två avdelningar av nämnda klass. Från och med läsåret 1946/47 beräknas emellertid organisationen i sin helhet kunna tagas i bruk.

Fullt utbyggd kommer seminarieorganisationen sålunda att kunna utexaminera 24 klassavdelningar eller sammanlagt ($24 \times 28 =$) 672 småskollärarinnor årligen. Skolöverstyrelsen har, med utgångspunkt från denna siffra, i det följande räknat med en intagning årligen av — till följd av bristande utrymmen på vissa håll — högst 650 elever och med en utexamination årligen av — till följd av att en del elever ej fullfölja sina studier — högst 640 småskollärarinnor.

I skrivelse den 10 november 1945 har *skolöverstyrelsen* framlagt sina anslagsäskanden beträffande småskoleseminarierna för budgetåret 1946/47. I ärendet har *statskontoret* avgivit utlåtande. Av handlingarna inhämtas i huvudsak följande.

Småskollärrinnebehovet.

Skolöverstyrelsen har hösten 1945 företagit vissa nya beräkningar rörande småskollärrinnebehovet och funnit, att dessa beräkningar i huvudsak överensstämmer med resultatet av den grundliga utredning, överstyrelsen framlagt i sina anslagsäskanden för innevarande budgetår. Det senaste årets erfarenheter ha endast, framhåller överstyrelsen, givit anledning till vissa detalj-

ändringar, vilka framgå av det följande. Rörande lärarinnebehovet anför överstyrelsen huvudsakligen följande.

Läraravgången. Överstyrelsens tidigare undersökningar rörande läraravgången ha kompletterats, varvid undersökningen dels förts längre fram i tiden, dels tagit hänsyn till nya erfarenheter rörande dödstal, avgång utan pension m. m. De nya siffrorna äro för de närmaste åren något lägre än de tidigare men rubba icke i nämnvärd grad överstyrelsens tidigare beräkningar. De äro följande:

1945	409	1951	514
1946	423	1952	517
1947	439	1953	512
1948	451	1954	517
1949	461	1955	520
1950	472	1956	514

Antalet lärartjänster. I de prognoser, som folkskolinspektörerna lämnat överstyrelsen höstterminen 1945, förutses behovet av följande antal småskollärartjänster:

1945/46	10 956		
1946/47	11 032	(ökning	76)
1947/48	11 121	(»	89)
1948/49	11 277	(»	156)
1949/50	11 649	(»	372)

Dessa uppgifter stämma ganska väl överens med dem, som inspektörerna lämnat ett år tidigare, men det visar sig här, liksom i regel tidigare, att inspektörernas prognoser varit väl försiktiga. Skillnaden är emellertid icke så stor. Så uppskattades år 1944 lärarbehovet för 1948/49 till 11 216, år 1945 till 11 277.

Inspektörerna ha icke lämnat några prognoser rörande lärarbehovet under tiden efter 1949/50. För att få en uppfattning av utvecklingen på detta område efter nämnda tidpunkt har överstyrelsen tagit del av vissa undersökningar rörande barnantalet och det därav beroende lärarbehovet, utförda av professor Wahlund för 1945 års seminariesakkunnigas räkning.

Därav framgår, att lärarbehovet efter den relativt lugna uppgången under 1940-talets senare hälft (från och med läsåret 1943/44) kommer att starkt öka under 1950-talets första år och nå sitt maximum läsåret 1952/53 för att därefter ganska jämnt sjunka. Denna sänkning kommer förmodligen att fortsätta, ända tills de nuvarande stora födelseårgångarna blivit föräldrar och deras barn nått skolåldern.

Överstyrelsen är icke nu beredd att framlägga några prognoser rörande den väntade ökningen av antalet småskollärartjänster under 1950-talets början. Skulle emellertid lärarbehovet stiga i samma proportion som barnantalet i småskolan, komme ökningen att omfatta åtskilligt över ettusen tjänster årligen under läsåren 1950/51 och 1951/52.

Lärarinneöverskottet. Skolöverstyrelsen beräknade för ett år sedan, att det överskott av småskollärarinnor, som länge förelegat, skulle komma att absorberas under läsåret 1944/45 men att det alltjämt skulle finnas en rätt stor reserv av i regel gifta lärarinnor, vilka vanligen kunna påräknas för tjänstgöring endast på de platser, där de äro bosatta. Överstyrelsen påpekade där-

jämte, att vissa svårigheter att anskaffa vikarier på småskolläraryrket kunnat konstateras redan under vårterminen 1944.

En undersökning rörande vikariebehovet vid början av höstterminen 1945 visade, att av de 1 164 vikariat, som funnos den 15 september 1945, uppehölls 982 av icke-pensionerade småskollärarinnor och 103 av pensionerade sådana, under det att 73 vikarier icke innehade kompetens för befattningen och 6 vikariat vore obesatta. Samtidigt tjänstgjorde emellertid 213 småskollärarinnor som vikarier för folkskollärare. Detta tyder på att ovan nämnda reserv ännu synes vara något så när tillräcklig, i den mån det endast gäller småskolans behov. Därvid är dock att märka, att vikariebehovet i början av höstterminen brukar vara åtskilligt lägre än under läsåret i övrigt. Då emellertid ett icke ringa antal småskollärarinnor även under resten av läsåret säkerligen kommer att anlitas som vikarier för folkskollärare, torde tillgången bliva otillräcklig.

Sammanfattning. Med användande av ovanstående siffror för uträkning av behovet av nya småskollärarinnor (examinationsbehovet) har skolöverstyrelsen gjort upp följande tabell:

	Ökning(+) av antalet småskolläraryrket	Läraryrket skall ersättas väsentligen vid läsårets början)	Behov av nya lärare
1946/47	+ 76	423	499
1947/48	+ 89	439	528
1948/49	+ 156	451	607
1949/50	+ 372	461	833

Härvid har emellertid icke, framhåller överstyrelsen, hänsyn tagits till den ökning av vikariebehovet, som blir en följd av ökningen av antalet tjänster. Därest så skedde, skulle minst nedanstående tal erhållas:

1946/47	504
1947/48	534
1948/49	617
1949/50	856

Därest ökningen av lärarbehovet under de första åren av 1950-talet skulle uppgå till så stora tal, som förut antytts, skulle enligt överstyrelsens uppfattning examinationsbehovet under dessa år stiga till över 1 500 per år.

Överstyrelsen framhåller, att ovanstående beräkningar rörande examinationsbehovet för tiden till och med början av 1950-talet stämma ganska väl överens med motsvarande beräkningar föregående år (se inledningen). För de närmaste åren därefter hade överstyrelsen emellertid icke räknat med en sådan ansvällning av behovet, som enligt de nu gjorda beräkningarna eventuellt komme att ske.

Seminarieorganisationen.

Den erforderliga examinationskapaciteten. Efterföljande sammanställning utvisar, i vad mån den nuvarande seminarieorganisationens examinationskapacitet svarar mot det examinationsbehov, som enligt den föregående framställningen föreligger under åren intill 1950.

	Behov av nya lärare enligt det föregående	Antal utexaminerade lärare (vid föregående läsårs slut) enligt nuvarande organisation
1946/47	504	530 (intogos på sem. 1944) ¹⁾
1947/48	534	640 (intogos på sem. 1945) ¹⁾
1948/49	617	640 (intagas på sem. 1946) ¹⁾
1949/50	856	640 (intagas på sem. 1947) ¹⁾
Summa	2 511	2 450

¹⁾ i Haparanda 1 år tidigare.

Skolöverstyrelsen har i anslutning härtill anfört följande.

Som synes kommer examinationen under denna fyraårsperiod att i sin helhet något understiga behovet. Under de första åren kommer den visserligen att vara något för stor, under det sista året däremot mycket för liten. Något överskott under de första åren torde inte komma att uppstå, eftersom tillgången för närvarande är alltför knapp.

Man bör därför göra sig beredd på att vid periodens slut öka examinationen åtskilligt utöver de 640 (månända ända till 850). Detta blir nödvändigt även med hänsyn till lärarbehovets väntade starka ökning 1950/51 och 1951/52. Det synes under sådana förhållanden vara välbetänkt att utvidga organisationen redan ett eller ett par år i förväg. Eftersom en stor del av småskolläraryrinnorna komma att anlitas som vikarier å folkskollärartjänster, behöver man ej riskera något läraröverskott på grund av denna åtgärd.

Ytterligare utvidgning av seminarieorganisationen. I anslutning till vad sålunda anförts har skolöverstyrelsen upprepat sin framställning från föregående år, att de med endast två parallella linjer utrustade seminarierna i Härnösand och Landskrona måtte utvidgas till att omfatta, det förra tre och det senare fyra parallellavdelningar. Härigenom skulle tre nya examinationsavdelningar, d. v. s. ett 80-tal lärarinnor per år, vinnas och examinationskapaciteten i sin helhet ökas till omkring 720 per år. I enlighet med sina beräkningar föregående år har överstyrelsen vidare föreslagit, att det provisoriska seminariet i Norrköping måtte utvidgas med en avdelning och examinationen därigenom höjas till omkring 750 per år. Om dessa anordningar vidtoges redan från och med hösten 1946, skulle, framhåller överstyrelsen, den väntade stora examinationen under 1950-talets första år kunna minskas med ett par hundra lärarinnor, vilket skulle avsevärt underlätta möjligheten att möta det stora behovet under dessa år. Överstyrelsen har icke

ansett det vara behövt eller ens möjligt att redan nu diskutera de ytterligare åtgärder, som kunna komma att befinnas påkallade i sistnämnda hänseende. Förslag härom syntes icke behöva avlämnas förrän till 1948 eller möjligen 1947 års riksdag.

Elevintagningen år 1946. Skolöverstyrelsens förslag innebär alltså sammanfattningsvis, att 28 klassavdelningar böra intagas vid småskoleseminarierna år 1946 med följande fördelning, nämligen fyra vid ett vart av seminarierna i Landskrona, Skara och Växjö, tre vid ett vart av seminarierna i Härnösand, Norrköping och Strängnäs, två vid ett vart av seminarierna i Falun, Lycksele och Stockholm samt en vid seminariet i Haparanda.

Statskontoret har tillstyrkt den föreslagna utvidgningen av det provisoriska seminariet i Norrköping men avstyrkt den förordade utbyggnaden av seminarierna i Härnösand och Landskrona. Statskontoret har närmare anfört följande.

Den av skolöverstyrelsen nu förebragta utredningen angående behovet av småskollärarinnor under de närmaste fyra budgetåren synes giva vid handen, att småskoleseminariernas nuvarande organisation möjliggör en examinationskapacitet, som i stort sett skulle täcka behovet. Beräkningarna kunna dock långt ifrån anses exakta, och särskilt bör uppmärksammas osäkerheten av folkskolinspektörernas prognoser. Dessa sägas innevarande år stämma ganska väl överens med dem, som lämnades föregående år. De synas dock innebära högre siffror för lärarbehovet, vilket kan förefalla överraskande med tanke på att numera — efter krigets avslutande — helt andra och bättre möjligheter till rationalisering genom utnyttjande av skolskjutsar måste förefinnas. I detta sammanhang må även beaktas, att en eventuellt ändrad kommunindelning kan ytterligare aktualisera rationaliseringssträvandena. I vad mån dessa omständigheter kunna påverka behovet av lärare undandrar sig givetvis statskontorets säkra bedömande. Ämbetsverket håller dock före, att viss hänsyn härtill bör tagas vid prövningen av överstyrelsens förslag om en utbyggnad redan under nästkommande budgetår av den av 1945 års riksdag beslutade organisationen av småskoleseminarierna. I all synnerhet förefaller det betänkligt att för tillgodoseende av behovet av en under ett begränsat antal år utökad examinationskapacitet nedlägga ett så avsevärt belopp som omkring 1 $\frac{1}{4}$ miljon kronor i byggnadskostnader. Den större examinationskapacitet, som efter närmare utredningar kan visa sig erforderlig under de 4 å första åren på 1950-talet, bör i första hand vinnas genom provisoriska åtgärder antingen i form av nya provisoriska seminarier eller också genom utbildning av småskollärarinnor efter liknande grunder, som nyligen beslutats för utbildning av folkskollärare.

För att möta det större behov av småskollärarinnor, som den sedan mitten av 1930-talet kraftigt stegrade nativiteten medfört, har de båda senaste läsåren en väsentligt ökad intagning av småskolläraryllevor ägt rum. Sålunda intogos läsåret 1944/45 21 avdelningar, varav vid småskoleseminarierna 13 avdelningar eller det högsta antal, dessa seminarier då kunde mottaga, och 8

avdelningar på en tillfälligt inrättad linje vid vissa folkskoleseminarier. För innevarande läsår har intagningen ökat till 24 avdelningar, vilket möjliggjorts dels genom inrättande av tre provisoriska dubbelseminarier i Falun, Norrköping och Stockholm och dels genom utvidgning av de befintliga seminarierna i Strängnäs, Skara och Växjö med sammanlagt fem parallellavdelningar. Sedan tillika en höjning av maximiantalet elever per klass från 24 till 28 genomförts, uppgår således den årliga examinationskapaciteten hos den nuvarande organisationen i fullt utbyggt skick till $(24 \times 28 =) 672$ småskollärarinnor. Det torde emellertid, såsom skolöverstyrelsen framhållit, vara lämpligt att räkna med ett något lägre antal eller omkring 640 lärarinnor årligen.

Skolöverstyrelsen har beräknat examinationsbehovet för ett vart av läsåren 1946/47—1949/50 till 504, 534, 617 respektive 856 småskollärarinnor. För tiden därefter ha några exaktare beräkningar icke kunnat göras, men överstyrelsen har, med utgångspunkt från tillgängliga uppgifter rörande barnantalet, för åren 1950/53 förutsatt en stegring av examinationsbehovet till omkring 1 500 småskollärarinnor årligen. Från och med läsåret 1953/54 torde enligt överstyrelsens uppfattning en successiv minskning av behovet av antalet nyexaminerade lärare kunna påräknas, vilken skulle pågå till dess att de nuvarande stora födelseårgångarnas egna barn kommit i skolåldern, d. v. s. approximativt intill mitten av 1960-talet. Jag har icke funnit anledning till erinran beträffande dessa överstyrelsens beräkningar.

Av de 2 511 nya småskollärarinnor, som enligt vad nyss anförts komma att behövas under fyraårsperioden 1946/50, kommer den nuvarande seminarieorganisationen att kunna utexaminera i runt tal 2 450. Rent siffermässigt skulle de tre första åren ett mindre överskott uppstå, medan det fjärde året skulle medföra ett underskott av sådan omfattning, att de tre föregående årens relativt obetydliga överskott helt skulle absorberas och förbytas i en rätt avsevärd brist. Därtill kan erinras, att man, såsom skolöverstyrelsen framhållit, i verkligheten, med hänsyn till den för närvarande relativt ringa lärartillgången, icke torde behöva räkna med att ifrågavarande överskottsexamination gör sig gällande i form av brist på arbetstillfällen. En viss ökning av utexaminationen torde därför vara erforderlig för mötande redan av det behov, som för de närmaste fyra åren kan förutses. Därtill kommer emellertid nödvändigheten av att åtgärder snarast vidtagas för att möta den ytterst kraftiga stegring av lärarbehovet, som på grund av nativitetsökningen kommer att göra sig gällande för tiden närmast därefter. Ett tillgodoseende i sista stund av detta behov genom extra ordinära åtgärder skulle nämligen med säkerhet medföra så avsevärda pedagogiska och organisatoriska svårigheter, att en avvaktande hållning icke kan försvaras. Med hänsyn härtill finner jag i likhet med skolöverstyrelsen nödvändigt, att redan från och med nästa budgetår sådana åtgärder vidtagas för en ökad examination, att icke blott behovet för de närmaste åren fylles utan även det stora behovet för åren därefter till en del till-

godoses. Överstyrelsens förslag härutinnan tager sikte på en utvidgning av seminariet i Landskrona med två avdelningar samt av seminariet i Härnösand och det provisoriska seminariet i Norrköping med vardera en avdelning av varje klass, varigenom alltså en utexamination av ytterligare fyra klassavdelningar eller i runt tal 100 småskollärarinnor årligen skulle vinnas.

Jag har i den föregående redogörelsen erinrat, att överstyrelsen redan i sina anslagsäskanden för innevarande budgetår förordat dessa åtgärder, men att min företrädare i ämbetet icke ansåg sig kunna biträda förslaget i denna del. Det skäl varpå min företrädare främst grundade sitt ställningstagande, nämligen att den permanenta seminarieorganisationen icke borde göras vidare än som svarade mot ett på längre sikt uppskattat examinationsbehov, synes i ljuset av senare gjorda beräkningar rörande lärarbehovet icke längre ha samma aktualitet. Såvitt nu kan bedömas, torde nämligen under större delen av 1950-talet behov komma att föreligga av en utexamination årligen, motsvarande 21 klassavdelningar eller samma antal, som de permanenta seminarierna efter den nu ifrågasatta utvidgningen skulle medgiva. Jag tvekar därför icke att förorda en sådan utvidgning. Därigenom skulle även möjligheter erbjuda sig att måhända tidigare än eljest skulle vara fallet återgå till det förut gällande maximiantalet av 24 elever per klass.

Till frågan om de om- och tillbyggnadsarbeten vid seminarierna i Härnösand och Landskrona, som bliva erforderliga vid en utvidgning av verksamheten vid dessa seminarier, torde jag få återkomma i annat sammanhang.

Jag vill även ansluta mig till förslaget om utvidgning av det provisoriska seminariet i Norrköping, vilken åtgärd icke kommer att ställa krav på några byggnadsarbeten.

Vid bifall till vad jag sålunda förordat skulle nästa läsår vid småskoleseminarierna intagas sammanlagt 28 klassavdelningar, varav vid de permanenta seminarierna en vid seminariet i Haparanda, två vid seminariet i Lycksele, tre vid vardera seminariet i Härnösand och Strängnäs och fyra vid ett vart av seminarierna i Landskrona, Skara och Växjö samt vid de provisoriska seminarierna tre vid seminariet i Norrköping och två vid vardera seminariet i Falun och Stockholm.

Personalfrågor.

Rektorernas lönefråga. I 1945 års statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, förordade departementschefen, att rektorerna vid seminarierna i Skara, Strängnäs och Växjö skulle från och med budgetåret 1946/47 hänföras till avlöningsgrupp I (lönegraden E 9). Under innevarande budgetår ha rektorerna i Skara och Växjö övergångsvis erhållit en arvodesförhöjning med 510 kronor, motsvarande skillnaden mellan lönegraderna E 8 och E 9.

Skolöverstyrelsen, som förutsatt, att omplaceringen till avlöningsgrupp I av ifrågavarande seminarier kommer till stånd från och med nästa budgetår, har föreslagit en motsvarande anordning från och med budgetåret 1947/48

beträffande seminarierna i Härnösand, Landskrona och Norrköping, därest den av överstyrelsen föreslagna utvidgningen av dessa seminarier kommer till stånd. Under budgetåret 1946/47 syntes rektor vid seminariet i Landskrona böra åtnjuta en arvodesförhöjning av 510 kronor.

Seminarieförare. Enligt överstyrelsens beräkningar i föregående års utredning rörande småskoleseminariernas organisation är följande antal lärare behövt vid de olika storleksformerna av seminarier. (Haparandaseminariet är här icke medtaget.)

	S e m i n a r i u m m e d					
	två examinations- avdelningar		tre examinations- avdelningar		fyra examinations- avdelningar	
	ordinarie lärare	extra ordinarie lärare	ordinarie lärare	extra ordinarie lärare	ordinarie lärare	extra ordinarie lärare
Rektor	1	—	1	—	1	—
Adjunkt	4	—	5	1	7	1
Lärare i teckning	1	—	1	—	1	1
Lärare i musik	1	—	1	1	1	1
Lärare i gymnastik med lek och idrott	1	—	1	—	1	1
Lärare i kvinnlig slöjd	1	—	1	1	1	1
Lärare i hushållsgöromål	—	1	1	—	1	—
Övningsskollärare	4	1	5	2	7	2

I anslutning härtill har *skolöverstyrelsen* nu anfört följande.

Dessutom erfordras timlärare i vissa ämnen. Till ovanstående bör anmärkas, dels att lärarinnan i hushållsgöromål vid seminariet i Lycksele på grund av de särskilda förhållanden, som där äro rådande, har ordinarie anställning, dels att de provisoriska seminarierna ha ett mindre antal ordinarie och extra ordinarie lärare. Vid dessa seminarier böra nämligen givetvis ordinarie tjänster inrättas endast med stor försiktighet. Två ordinarie adjunkter äro dock erforderliga vid varje sådant seminarium. 1945 års riksdag beviljade en ordinarie adjunktstjänst till ett vart av seminarierna. För närvarande erfordras således ytterligare tre ordinarie adjunktstjänster. Den övriga undervisningen i läroämnena torde icke kunna läggas helt på timlärare. Så viktigt som det är att vid seminarierna erhålla erfarna lärare, är det nödvändigt att disponera ett antal extra ordinarie adjunktstjänster. Åtminstone en sådan bör finnas vid varje dubbelseminarium. Därjämte erfordras extra ordinarie tjänster i teckning, musik, gymnastik med lek och idrott, kvinnlig slöjd och hushållsgöromål.

Då den av 1945 års riksdag beslutade organisationen ej är fullt genomförd under innevarande läsår, ha samtliga ovan angivna lärartjänster ännu icke inrättats. De resterande böra nu beviljas av 1946 års riksdag. Därjämte till-

kommer ett visst antal tjänster, därest den av skolöverstyrelsen nu föreslagna utvidgningen av seminarierna i Landskrona, Härnösand och Norrköping kommer till stånd.

De av skolöverstyrelsen föreslagna nya seminarielärartjänsterna framgå av följande sammanställning:

Seminarium	Adjunkt		Teckning		Musik		Gymnastik med lek och idrott		Kvinnlig slöjd		Hushållsgöromål		Övningskollärare	
	Ord.	Eo	Ord.	Eo	Ord.	Eo	Ord.	Eo	Ord.	Eo	Ord.	Eo	Ord.	Eo
Härnösand . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Landskrona .	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Skara	2	—	—	1	—	1	—	1	—	1	1 ¹⁾	—	2	—
Strängnäs . .	1	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1 ¹⁾	—	1	—
Växjö	2	—	—	1	—	1	—	1	—	1	1 ¹⁾	—	2	—
Falun	1	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	—
Norrköping .	1	2	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	—
Stockholm . .	1	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	—
Summa	9	6	—	5	—	6	—	5	—	6	3	3	6	2

¹⁾ i stället för befintlig extra ordinarie tjänst.

Statskontoret har beträffande den av överstyrelsen föreslagna planen för personalorganisationen vid småskoleseminarierna framhållit, att antalet ordinarie såväl adjunkt- som övningskollärartjänster vid seminarier med fyra examinationsavdelningar syntes böra minskas från 7 till 6, samt att ordinarie tjänster i ämnet hushållsgöromål icke borde inrättas förrän i samband med ståndpunktstagandet till nu pågående utredning om övningslärares ställning och avlöningsförhållanden. Antalet nya ordinarie befattningar borde således vid bifall till statskontorets förslag utgöra 6 adjunktstjänster och 4 övningskollärartjänster.

Handledare bland folkskolans lärare. För att bereda möjligheter att utnyttja seminarieortens folkskolor för elevernas praktiska utbildning har riksdagen för innevarande budgetår anvisat ett belopp av 800 kronor till vart och ett av de permanenta småskoleseminarierna. Vid de provisoriska seminarierna äro inga övningskollärare anställda, varför hela den praktiska utbildningen där måste förläggas till seminarieortens folkskolor. Ersättningen är beräknad till 800 kronor per läsår för varje folk- eller småskollärare, vilkens handledarverksamhet är av ungefär samma omfattning som en övningskollärares. Beloppet kan emellertid fördelas på flera lärare, därest det visar sig lämpligt, att övningslektionerna förläggas till flera av folkskolans klassavdelningar. För närvarande utgå 2 400 kronor till vart och ett av de provisoriska

seminarierna, vilket motsvarar ett behov av tre övningsskollärare per seminarium.

Skolöverstyrelsen har beträffande de permanenta seminarierna icke ifrågasatt någon ändring av medelsbehovet för nästa budgetår. För de provisoriska seminariernas vidkommande ha med hänsyn till dessas fortsatta utbyggnad ytterligare lärarkrafter ansetts erforderliga, motsvarande två övningsskollärare vid vardera seminariet i Falun och Stockholm och tre vid seminariet i Norrköping.

Vaktmästare. För närvarande finnas vid samtliga permanenta småskoleseminarier utom seminariet i Haparanda dels en ordinarie vaktmästartjänst i lönegraden A 6, dels ock en extra ordinarie vaktmästartjänst (värmelednings-skötare-trädgårdsbiträde) i lönegraden Eo 5. Vid Haparanda-seminariet finnes en ordinarie tjänst i lönegraden A 6. I fråga om de provisoriska seminarierna har för Stockholms-seminariet anvisats ett belopp av 1 600 kronor från anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal till avlöande av en halvtidsanställd vaktmästare, medan vid seminarierna i Falun och Norrköping kostnaderna för vaktmästargöromålen bestridas av expensmedel.

I sina petita för innevarande budgetår framhöll skolöverstyrelsen, att de utvidgade småskoleseminarierna borde fördes med vaktmästarpersonal i samma utsträckning som folkskoleseminarierna, eftersom de förra komme att bli av minst samma storlek som de senare. Under innevarande budgetår, då utvidgningen ännu icke fullbordats, har det emellertid ansetts tillräckligt med en ökning av denna personal med en extra vaktmästare (Ex 5) vid seminarierna i Skara och Växjö.

Vid de flesta folkskoleseminarier finnas två ordinarie vaktmästare, den ene i lönegraden A 7, den andre i lönegraden A 6 samt en extra ordinarie vaktmästare (vanligen trädgårdsbiträde) i lönegraden Eo 6 eller Eo 5. Undantag utgöra seminarierna i Kalmar och Stockholm. Vid det förra finnas två vaktmästare i lönegraden A 6 och en i Eo 5, vid det senare endast två i lönegraden A 6.

Skolöverstyrelsen har anfört bland annat följande.

Seminarierna i Skara och Växjö komma från och med läsåret 1946/47 att vara av större omfattning än de dubbla folkskoleseminarierna. Personalen bör därför vid dessa seminarier utökas med en vaktmästare i lönegraden A 7, var emot den ovan nämnde extra vaktmästaren icke synes bli behövlig. Seminariet i Strängnäs blir ungefär lika stort som ett dubbelt folkskoleseminarium. Vaktmästarpersonalen synes där böra utökas med en vaktmästare i lönegraden A 6. Därest seminarierna i Härnösand och Landskrona utvidgas på det sätt överstyrelsen föreslagit, måste personalen utökas även där. Under första året synes det dock vara tillräckligt med tillskott av en extra vaktmästare i lönegraden Ex 5 vid det sistnämnda seminariet.

Att seminariet i Haparanda haft endast en vaktmästartjänst beror på de

hittills rådande otillfredsställande lokalförhållandena. När seminariet nu inflyttar i sina nya lokaler (inflyttningen har redan delvis skett), erfordras här ytterligare en tjänst, lämpligen i lönegraden Eo 5.

Genom beslut den 17 augusti 1945 anvisade Kungl. Maj:t ett belopp av högst 1 600 kronor för anställande vid småskoleseminariet i Stockholm av en extra vaktmästare med halvtidstjänstgöring under läsåret 1945/46. Minst samma summa erfordras för sådant ändamål under läsåret 1946/47 vid samtliga tre provisoriska småskoleseminarier.

I anslutning härtill har skolöverstyrelsen föreslagit inrättande av följande befattningar, nämligen

tre ordinarie vaktmästartjänster, varav två i lönegraden A 7 vid ett vart av seminarierna i Skara och Växjö samt en i lönegraden A 6 vid seminariet i Strängnäs,

en extra ordinarie vaktmästartjänst i lönegraden Eo 5 vid seminariet i Haparanda, samt

en extra vaktmästartjänst i lönegraden Ex 5 vid seminariet i Landskrona.

Därtill komma erforderliga medel för avlönande av extra vaktmästare vid seminarierna i Falun, Norrköping och Stockholm.

Statskontoret har icke funnit annan anledning till erinran beträffande överstyrelsens förslag i denna del än att det för seminariet i Haparanda synts ämbetsverket tillräckligt med inrättande av en ny befattning i lönegraden Ex 5.

I enlighet med vad min företrädare i ämbetet i 1945 års åttonde huvudtitel (sid. 370) förordat, torde från och med budgetåret 1946/47 rektorerna vid småskoleseminarierna i Skara, Strängnäs och Växjö böra hänföras till avlöningsgrupp I (lönegraden E 9). Med tillämpning av samma principer, som av riksdagen lämnats utan erinran för ifrågavarande seminariers del, torde även rektorerna vid seminarierna i Härnösand, Landskrona och Norrköping böra hänföras till ifrågavarande avlöningsgrupp, dock först från och med budgetåret 1947/48, då dessa seminariers utbyggnad fullbordats. I avvaktan härpå torde emellertid under nästa budgetår rektor vid seminariet i Landskrona, vilket då erhåller tre parallellavdelningar, böra erhålla en arvodesförhöjning med 510 kronor, motsvarande skillnaden mellan lönegraderna E 8 och E 9.

Den ytterligare utvidgning av seminarieverksamheten, som jag förordat, torde nödvändiggöra en ökning av antalet lärartjänster. Skolöverstyrelsen har föreslagit inrättandet av sammanlagt följande antal nya tjänster, nämligen 9 ordinarie och 6 extra ordinarie adjunktstjänster, 3 ordinarie lärartjänster i hushållsgöromål, 25 extra ordinarie övningslärartjänster, varav 5 i teckning, 6 i musik, 5 i gymnastik med lek och idrott, 6 i kvinnlig slöjd och 3 i hushållsgöromål, samt 6 ordinarie och 2 extra ordinarie övningsskollärartjänster. Förslaget ansluter till den plan för personalorganisationen vid de olika

Departementschefen.

seminarierna, som framlades redan i förra årets åttonde huvudtitel och som min företrädare i ämbetet ansåg sig i huvudsak kunna biträda. Jag har för egen del icke funnit anledning till annan erinran mot att ifrågavarande plan genomföres än att, såsom statskontoret framhållit, viss försiktighet synes böra iakttagas vid inrättandet av de föreslagna ordinarie lärartjänsterna i hushållsgöromål med hänsyn till den inom 1941 års lärarlönesakkunniga pågående utredningen rörande övningslärarnas anställnings- och avlöningsförhållanden. Efter samråd med nämnda sakkunniga är jag beredd att föreslå inrättandet av tjänst av nu förevarande slag endast i det fall, att innehavaren av densamma avses skola bestrida en undervisning av minst 30 veckotimmar. Enligt vad jag under hand inhämtat kan detta beräknas bli fallet endast vid seminarierna i Skara och Växjö. Huvuddelen av de föreslagna tjänsterna — eller 8 ordinarie och 3 extra ordinarie adjunktstjänster, samtliga övningslärartjänster, ävensom 5 ordinarie övningsskollärartjänster — hänför sig till den fortsatta och slutliga utbyggnaden av de seminarier, vilkas utvidgning respektive provisoriska inrättande beslutats föregående år. Återstoden avses för de seminarier, vilka jag i det föregående föreslagit till utbyggnad från och med nästa budgetår. Sedan denna utbyggnad från och med budgetåret 1947/48 fullbordats, torde vid seminarierna i Härnösand och Landskrona ytterligare ett antal lärartjänster bli erforderliga. Förslag härom torde få underställas nästa års riksdag.

Jag vill alltså förorda inrättandet från och med budgetåret 1946/47 av nya ordinarie och extra ordinarie seminarielärartjänster i enlighet med den å sid. 11 intagna sammanställningen, dock att jag med hänsyn till vad nyss anförts icke anser mig böra biträda förslaget om inrättande av en ordinarie lärartjänst i hushållsgöromål vid seminariet i Strängnäs.

I enlighet med överstyrelsens förslag torde medel böra anvisas till arvoden åt ytterligare 7 h a n d l e d a r e vid övningsundervisningen, varav 3 vid seminariet i Norrköping och 2 vid vardera seminariet i Falun och Stockholm.

Utvidgningen av seminarieorganisationen torde motivera en förstärkning även av v a k t m ä s t a r p e r s o n a l e n vid vissa seminarier. Jag biträder skolöverstyrelsens förslag härutinnan och förordar alltså inrättandet av en vaktmästartjänst i lönegraden A 7 vid vardera seminariet i Skara och Växjö, en vaktmästartjänst i lönegraden A 6 vid seminariet i Strängnäs samt en extra ordinarie vaktmästartjänst i 5 lönegraden vid seminariet i Haparanda. Vidare torde medel böra anvisas för anställande av en extra vaktmästare i 5 lönegraden vid seminariet i Landskrona, ävensom för anställande av erforderlig extra vaktmästarpersonal vid seminarierna i Falun, Norrköping och Stockholm i huvudsakligen samma omfattning, som för innevarande budgetår skett beträffande Stockholms-seminariet.

Till de nu framlagda förslagens inverkan på anslagsberäkningarna återkommer jag i det följande.

Anslagsberäkningar m. m.

1. Småskoleseminarierna: Avlöningar.

Detta anslag är nu uppfört med 1 256 300 kronor. Personalförteckning och avlöningsstat med därtill hörande bestämmelser finnas intagna i statsliggaren sid. 636 ff.

Skolöverstyrelsen har beräknat anslagsbehovet för nästa budgetår till 1 462 700 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 206 400 kronor. Av överstyrelsens framställning inhämtas i huvudsak följande.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän. Överstyrelsen har beräknat anslagsposten till 872 500 kronor, innebärande en ökning med 105 000 kronor, vilken hänför sig till av överstyrelsen föreslagna nya ordinarie tjänster. I posten är också inräknat ett tilläggsarvode av 510 kronor till rektor vid seminariet i Landskrona.

Den i anslagsposten arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, ingående delposten till arvoden åt seminarieläkare m. m., som för närvarande är uppförd med 16 900 kronor, har av skolöverstyrelsen med tillämpning av de genom Kungl. Maj:ts beslut den 15 juli 1944 meddelade bestämmelserna rörande arvoden till läkare och sköterskor vid, bland annat, småskoleseminarierna, föreslagits höjd till 18 800 kronor.

Arvoden åt seminariebibliotekarier. Arvoden åt biträden på rektorsexpeditionerna. Skolöverstyrelsen har föreslagit, att dessa delposter, nu uppförda med 5 900 respektive 5 100 kronor, skola höjas till 7 900 kronor respektive 6 300 kronor. Överstyrelsen har anfört:

Det ökade arbetet på rektorsexpeditionerna motiverar en ganska avsevärd höjning av arvodena till rektorernas biträden. Överstyrelsen kommer att upptaga denna fråga till diskussion i samband med anslagsäskandena för folkskoleseminarierna. Då dessa emellertid icke kunna ingivas till Kungl. Maj:t, förrän 1945 års seminariesakkunniga avgivit sitt betänkande rörande nämnda seminariers organisation, har överstyrelsen nu beräknat arvodena å här ifrågasvarande delposter efter samma grunder som tidigare. Anslagsbehovet blir då för arvoden åt seminariebibliotekarier 7 300 kronor och åt biträden på rektorsexpeditionerna 6 300 kronor.

Härtill bör emellertid läggas ett tilläggsarvode för läsåret 1946/47 till bibliotekarierna vid seminarierna i Haparanda och Skara på grund av det merarbete, som uppstår för dem i samband med bibliotekets överflyttning till den nya byggnaden. Arvodet bör beräknas till åtminstone 300 kronor, och anslagsbehovet till arvoden åt bibliotekarierna blir således (7 300 + 600 =) 7 900 kronor.

Delposterna till tilläggsarvoden åt lärare i trädgårdsskötsel och till arvode åt ett biträde för matlagningen vid seminariet i Lycksele ha föreslagits upptagna med oförändrade belopp, 1 400 respektive 1 800 kronor.

Avlöningar till övrig icke-ordinarie person a l. Skolöverstyrelsen har beräknat denna anslagspost till 374 000 kronor, innebärande en ökning med 73 900 kronor. Överstyrelsen har anfört följande.

Då en stor del av undervisningen, särskilt vid de provisoriska seminarierna, kommer att bestridas av icke-ordinarie lärare, blir medelsbehovet på här ifrågasvarande post ganska stort. En del av de icke-ordinarie lärarna måste ha extra ordinarie anställning. Överstyrelsen räknar här med det antal sådana lärare, som överstyrelsen i det föregående föreslagit.

Från denna anslagspost bestridas utgifter för renskrivning. För detta ändamål utgår nu 2 000 kronor. Beloppet bör med hänsyn till verksamhetens utvidgning höjas till minst 2 500 kronor.

Vidare utgår från denna post ersättning till de lärare i folkskolan, som tjänstgöra som handledare i praktisk utbildning för seminarieeleverna. Härför erfordras enligt vad överstyrelsen ovan anfört 18 400 kronor.

Anslaget i sin helhet har beräknats sålunda:

till extra ordinarie och extra befattningshavare efter avdrag		
av de förras pensionsavdrag	kronor	232 900
» timlärare	»	73 200
» kallortstillägg	»	1 000
» tjänstledighetsvikarier	»	46 000
» renskrivning	»	2 500
» ersättning åt lärare vid folkskola för handledning av seminarieelever	»	18 400
	<u>Summa kronor</u>	<u>374 000</u>

Anslagsposten till rörligt tillägg föreslås av överstyrelsen höjd med 22 400 kronor till 180 000 kronor.

Statskontoret har icke funnit anledning till annan erinran beträffande beräkningarna av avlöningsanslaget än vad som följer av ämbetsverkets i det föregående återgivna uppfattning i fråga om inrättandet av vissa nya tjänster.

Departementschefen.

I det föregående har jag biträtt skolöverstyrelsens förslag rörande personalorganisationen vid småskoleseminarierna under nästa läsår i alla avseenden utom beträffande ordinariesättningen av den extra ordinarie lärartjänsten i hushållsgöromål vid seminariet i Strängnäs. Då jag i övrigt icke funnit anledning till erinran beträffande de av överstyrelsen verkställda anslagsberäkningarna, synes endast den ändringen däri behöva vidtagas, att ordinarieposten minskas med i runt tal 4 500 kronor och icke-ordinarieposten ökas med samma belopp. Anslaget i sin helhet bör alltså i enlighet med överstyrelsens förslag för nästa budgetår uppföras med 1 462 700 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med (1 462 700 — 1 256 300 =) 206 400 kronor. Beträffande anslagets fördelning på olika poster hänvisar jag till i det följande föreslagen avlöningsstat.

2. Småskoleseminarierna: Omkostnader.

Detta anslag är nu uppfört med 144 400 kronor. Skolöverstyrelsen har beräknat anslagsbehovet för nästa budgetår till 167 800 kronor, innebärande en ökning med 23 400 kronor, enligt följande sammanställning (nuvarande belopp angivas inom parentes).

Utgifter:

Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	kronor	4 000	(3 000)
Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	»	67 000	(57 000)
Övriga expenser	»	70 000	(55 000)
Trädgårdarnas underhåll och skötsel, <i>förslagsvis</i>	»	16 800	(21 300)
Särskilda kurser och föreläsningar m. m.	»	23 900	(18 300)
Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	»	500	(500)
	Summa kronor	182 200	(155 100)

Särskilda uppbördsmedel:

Upplåtelse av lokaler m. m.	kronor	4 600	(1 400)
Inkomster av trädgårdarna	»	9 800	(9 300)
	Summa kronor	14 400	(10 700)
	Nettoutgift kronor	167 800	(144 400).

Beträffande de föreslagna höjningarna av vissa utgiftsposter framgår av handlingarna i ärendet bland annat följande.

Sjukvård m. m. Med hänsyn till att belastningen å denna anslagspost för budgetåret 1944/45 utgjorde 3 800 kronor har skolöverstyrelsen ansett en höjning av posten med 1 000 kronor erforderlig.

Bränsle, lyse och vatten. Rektorerne hade föreslagit en höjning med 22 000 kronor, men överstyrelsen har ansett den kunna begränsas till 10 000 kronor.

Övriga expenser. En höjning av posten har ansetts nödvändig på grund av dels verksamhetens utvidgning och dels de ökade städningskostnaderna. Rektorerne hade begärt en ökning med sammanlagt 27 600 kronor, men överstyrelsen har ansett höjningen kunna stanna vid 15 000 kronor.

Trädgårdarnas underhåll och skötsel. Skolöverstyrelsen har anfört följande.

Bruttoanslaget till trädgårdarnas underhåll och skötsel är för innevarande budgetår upptaget till 21 300 kronor och inkomsterna från trädgårdarna till 9 300 kronor, varför nettoutgifterna utgöra 12 000 kronor. Häri ingår emellertid ett engångsbelopp å 6 000 kronor för iordningställande av skolträdgård vid seminariet i Lycksele.

Rektorerne begära nu ett bruttoanslag av 19 000 kronor. Då inkomsterna beräknas till 9 500 kronor, blir det begärda nettoanslaget 9 500 kronor. Så vitt överstyrelsen kan finna, torde bruttokostnaden kunna inskränkas till 16 800 kronor och inkomsterna beräknas till 9 800 kronor, varför nettoanslaget torde kunna uppskattas till 7 000 kronor.

Särskilda kurser och föreläsningar. Skolöverstyrelsen har upprepat sin framställning från föregående år om anvisande av medel till särskilda kurser i *tal- och röstvård*. Överstyrelsen anför i huvudsak följande.

I samband med genomförande av 1936 års seminarieorganisation ställdes till folkskoleseminariernas förfogande under några år ett anslag för anordnande av kurser i tal- och röstvård. Till småskoleseminarierna utgick sådant anslag endast under ett läsår. Under de senaste åren har emellertid intet anslag för ändamålet erhållits. Olägenheterna härav ha varit uppenbara. Eleverna utexamineras från seminarierna med alltför otillräckliga kunskaper och erfarenheter rörande det riktiga användandet och värden av sina egna röstorgan. Än mindre äga de tillräcklig utbildning för att hjälpa sina lärjungar, därest dessa lida av talrubbningar. Det vore därför i hög grad önskvärt, att anslag för ändamålet åter beviljades, helst i större omfattning än vad tidigare skett.

Från olika håll har hos skolöverstyrelsen framställningar gjorts i denna fråga. Så har *svenska seminarieläraresöreningens styrelse* anhållit, att skolöverstyrelsen ville vidtaga åtgärder för att eleverna vid folk- och småskoleseminarierna snarast möjligt måtte erhålla utbildning ej blott i röstvård för egen räkning utan även i behandling av lättare röst- och talfel hos barn.

I skrivelsen framhålles, att behovet och värdet av en effektiv röstvård numera blivit erkänt och att på våra dagars folkskollärare också ställes det kravet, att de skola kunna icke blott vårda sina egna röster utan även hos sina lärjungar lägga grunden till en god röstbehandling samt avhjälpa olika slag av lättare talfel, såsom läspning, lindrig stamning, nasalering och otydligt tal av många slag. Även en lärare utan en omfattande specialutbildning skulle kunna vinna goda resultat på detta område, förutsatt att han fått en allmän talteknisk skolning jämte några praktiska anvisningar om avhjälpandet av de enklaste talfelen. Då det nyligen vid en undersökning i ett av landets skoldistrikt av en folkskolinspektör konstaterats, att ungefär vart tionde barn led av större eller mindre tal-, läs- och skrivsvårigheter, inses lätt vikten av att åtgärder snarast möjligt vidtagas för att hjälpa barnen i våra skolor till en bättre röstvård. Det mest rationella vore, att de blivande lärarna redan under sin utbildning finge en god undervisning icke blott i den egna röstens vård utan även praktiska anvisningar för behandling av sådana lättare talfel hos barn, som icke nödvändigt kräva direkt läkarbehandling. De svårare talfelen måste naturligtvis alltid hänvisas till läkare och talfelskliniker.

Föreningens styrelse säger sig också med viss oro iakttagit, att den i gällande seminariestadga föreskrivna undervisningen i talteknik under senare år till följd av anslagsindragningen fått en alltmer undanskymd plats, ja rent av hotat att försvinna.

Framställningar i enahanda syfte ha även gjorts dels av centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryrkesförbund och av Sveriges folkskolläraryrkesförbund, Sveriges folkskolläraryrkesförbund och Sveriges småskolläraryrkesförbund gemensamt. I sistnämnda framställning har bland annat anförts följande.

Vid en undersökning av nybörjare vid Stockholms folkskolor höstterminen 1944, företagen av doktor Bertil Kågén, föreståndare för karolinska sjukhusets foniatriska poliklinik, visade det sig, att av 6 000 barn inte mindre än 500 vore behäftade med talrubbningar, alltså mer än 8 procent av samtliga nybörjare.

Många defekter äro av den art, att de inte fordra klinisk behandling utan skulle kunna avhjälpas i skolan, om lärarna hade lämplig utbildning här-

för. Alltför få lärare ha dock varit i tillfälle att skaffa sig sådan utbildning. Varje lärare borde vara i stånd att ställa en förstahandsdiagnos och att bedöma, om ett fall bör hänvisas till specialist, samt att avhjälpa enklare uttalsfel.

I skrivelsen erinras vidare om att forna elever vid folkskoleseminariet i Uppsala i en enkät, som seminariets rektor R. Ljunggren anordnat, uttalat det önskemålet, att talfelsbehandling samt tal- och röstvård borde som obligatoriskt ämne införas i seminarierna. Vidare omtalas, att från samtliga lokalföreningar tillhörande Sveriges småskolläraryrkesförbund bestämda önskemål i samma riktning uttalats.

I skrivelsen framhålles även, att, intill dess att undervisningen i fråga blivit tillfredsställande ordnad vid seminarierna, kurser borde anordnas för redan examinerade lärare.

Sistnämnda förslag har skolöverstyrelsen icke velat upptaga i detta sammanhang. Däremot vill överstyrelsen med styrka hävda, att kurser i tal- och röstvård åter böra anordnas för seminarieeleverna. Då ökade krav numera ställas på sådan undervisning, är en utvidgning av kurserna erforderlig. Därvid tänker överstyrelsen särskilt på att eleverna böra erhålla utbildning i behandling av lättare talfel hos barnen.

Överstyrelsen erinrar att, då anslag senast beviljades för detta ändamål, det samma utgick med 2 500 kronor vid folkskoleseminarierna och 1 500 kronor vid småskoleseminarierna. Med hänsyn till att de sistnämnda seminarierna numera äro i full verksamhet och i regel av samma omfattning som folkskoleseminarierna bör enligt överstyrelsens uppfattning anslaget vara av samma storlek vid båda lagen av seminarier. I vart fall synas småskoleseminarierna icke böra ha ett lägre anslag enär erfarenheter på ifrågavarande område få anses vara av särskild betydelse för lågstadiets lärare med hänsyn till önskvärdheten av att barnens svårigheter avhjälpas på ett så tidigt stadium som möjligt.

Skolöverstyrelsen beräknar anslagsbehovet till minst 500 kronor vid varje seminarium och således sammanlagt till $(10 \times 500 =)$ 5 000 kronor.

I övrigt har skolöverstyrelsen beträffande förevarande anslagspost anfört följande.

Ur anslagsposten utgå för innevarande budgetår — förutom medel till anordnande av preparandkurs och kurser i hushållsgöromål vid seminariet i Haparanda — dels 300 kronor vid varje seminarium för anordnande av föreläsningar i skolhygien, dels 200 kronor per seminarium för anordnande av andra föreläsningar och kurser. Därjämte utgå ur anslaget sammanlagt 2 500 kronor för anordnande av simundervisning och bad för eleverna. För sistnämnda ändamål bör nu beräknas 2 800 kronor, varjämte 100 kronor bör utgå till förhyrande av idrottsplan för seminariet i Haparanda. Anslaget synes sålunda för dessa ändamål böra höjas med 400 kronor.

Anslaget till preparandkursen i Haparanda kan uppföras med 6 750 kronor och anslaget till hushållskurser med 4 250 kronor, vilket innebär en höjning med 200 kronor för dessa ändamål.

Härtill bör läggas det av överstyrelsen i det föregående föreslagna anslaget till kurser i tal- och röstvård, 5 000 kronor.

Anslagsposten bör sålunda uppföras med $(18\,300 + 400 + 200 + 5\,000 =)$ 23 900 kronor.

Statskontoret har icke framställt erinran mot skolöverstyrelsens förslag beträffande omkostnadsanslaget.

Departementschefen.

Vad i ärendet förekommit har övertygat mig om angelägenheten av att särskilda kurser i tal- och röstvård för seminarieeleverna snarast komma till stånd. Mot de beräknade kostnaderna därför, 5 000 kronor, har jag icke funnit anledning till erinran. Då jag även i övrigt ansluter mig till vad överstyrelsen i förevarande sammanhang föreslagit och anført, torde omkostnadsanslaget i enlighet med överstyrelsens beräkningar för nästa budgetår böra uppföras med 167 800 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med (167 800 — 144 400 =) 23 400 kronor.

3. Småskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.

Detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 36 500 kronor. *Skolöverstyrelsen* har med hänsyn till seminarieverksamhetens utvidgning föreslagit en höjning av anslaget till 46 600 kronor.

Statskontoret har funnit anslaget böra kunna begränsas till 40 000 kronor.

Departementschefen.

En höjning av förevarande anslag synes erforderlig med hänsyn till den utvidgade seminarieverksamheten. Höjningen synes dock kunna begränsas till 8 500 kronor. Anslaget torde alltså för nästa budgetår böra uppföras med (36 500 + 8 500 =) 45 000 kronor.

4. Småskoleseminarierna: Utrustning.

Under denna rubrik är för innevarande budgetår uppfört ett anslag av 90 000 kronor. I sina anslagsäskanden föregående år framhöll skolöverstyrelsen, att när de ifrågasatta om- och tillbyggnadsarbetena vid vissa av de permanenta seminarierna fullbordats och de provisoriska seminarierna fått fullt antal elever, ett väsentligt större anslag komme att erfordras.

Skolöverstyrelsen har nu hemställt, att anslaget måtte uppföras med ett belopp av 273 000 kronor, varav 240 000 kronor belöpa på utrustning av nya lokaler vid seminarierna i Haparanda, Skara, Strängnäs och Växjö och återstoden hänför sig till övriga seminarier. Överstyrelsen har anført i huvudsak följande.

De lokaler, som enligt 1945 års riksdags beslut skola om- och tillbyggas vid seminarierna i Haparanda, Skara, Strängnäs och Växjö, torde bli färdiga för inflyttning senast sommaren 1947. I Haparanda har flyttning delvis redan skett, i det att seminarieklasserna nu inrymts i det gamla läroverkshuset, innan detta renoverats. Övningsskolan kan däremot icke inflytta, förrän den för detta ändamål avsedda byggnaden uppförts.

Anslag för utrustning av dessa seminarier måste således anvisas av 1946 års riksdag. Rektorerne ha lämnat beräkningar¹⁾ rörande kostnaderna för ändamålet.

Haparanda. Frågan om anskaffande av nya lokaler för seminariet har varit aktuell under mycket lång tid. I avvaktan härpå har yttersta sparsamhet iakttagits vid nyanskaffning. Rektor påvisar, att man fått reda sig med skolmøb-

¹⁾ Rörande detaljerna i dessa beräkningar torde få hänvisas till handlingarna i ärendet.

ler av delvis museal karaktär. Då nu rummens antal kommer att flerdubblas och specialsalar, som ej förut funnits, tillkomma, blir behovet av nyanskaffning betydande. Rektor har uppskattat medelsbehovet för utrustning till 142 363 kronor. Härei ingår emellertid viss inredning, som kommer att bekostas medelst byggnadsanslaget, varför behovet med utgångspunkt från rektors beräkningar skulle bli 122 123 kronor eller i runt tal 122 000 kronor.

Därest rektors förslag genomföres, skulle standarden för seminariet bli ungefär densamma som för det högre allmänna läroverket i staden. Då detta är rimligt, får överstyrelsen tillstyrka förslaget.

Skara. Vid detta seminarium skall nu uppföras en nybyggnad, vilken kommer att draga avsevärda kostnader för inredning. Rektor har beräknat anslagsbehovet till 148 600 kronor.

Överstyrelsen vill föreslå ett anslag på 140 000 kronor.

Strängnäs. Den föreslagna tillbyggnaden blir ganska omfattande, och den av rektor föreslagna summan, 40 000 kronor, synes icke vara för drygt tilltagen.

Växjö. Även här blir ombyggnaden betydande. Rektor begär medel för anskaffande av skolmöbler, instrument, möbler för läkarrum, bokhyllor, gardiner, radio, armatur m. m. För närvarande saknas skolkök, varför helt ny utrustning av skolkökslokaler och hemvårdsrum erfordras. Medel behövas även för komplettering av gymnastikredskap, fysikmateriel och bibliotek. Slutsumman är 59 000 kronor.

Den sammanlagda summan för dessa fyra seminarier blir således $(122\ 000 + 140\ 000 + 40\ 000 + 59\ 000 =)$ 361 000 kronor.

Summan torde kunna fördelas på tvenne år, eftersom en del av kostnaderna torde kunna bestridas med anslag, som anvisas för budgetåret 1947/48. Överstyrelsen föreslår, att $\frac{2}{3}$ av det behövliga anslaget anvisas år 1946 och $\frac{1}{3}$ år 1947. För budgetåret 1946/47 blir anslagsbehovet således ($\frac{2}{3}$ av 361 000 = i runt tal) 240 000 kronor.

Överstyrelsen har i det föregående föreslagit viss utvidgning av seminarierna i Härnösand och Landskrona. De erforderliga byggnadsarbetena bli icke färdiga i så god tid, att anslaget för utrustning av de nya lokalerna behöver anvisas av 1946 års riksdag. För att kunna taga emot de nya klasserna erfordras emellertid omedelbart nyanskaffning av vissa inventarier. I Härnösand begäres för detta ändamål 5 850 kronor, i Landskrona 5 000 kronor. Vid det förra seminariet erfordras dessutom för komplettering av gymnastiklokalernas utrustning 870 kronor och för anskaffande av ny armatur till teckningssalen 1 500 kronor. Belysningen i nämnda sal är nämligen mycket dålig, och förbättring har påfordrats av seminarieläkaren. Sammanlagda anslagsbehovet för dessa båda seminarier blir sålunda $(5\ 850 + 5\ 000 + 870 + 1\ 500 =)$ 13 220 kronor.

För komplettering av utrustningen vid seminariet i Lycksele begäres 2 000 kronor. De provisoriska seminarierna i Falun, Norrköping och Stockholm, som nu få sin elevuppsättning mer än fördubblad, begära till utrustning sammanlagt 18 000 kronor, vilket synes vara försiktigt räknat.

Det sammanlagda anslagsbehovet på här ifrågavarande post blir sålunda $(240\ 000 + 13\ 220 + 2\ 000 + 18\ 000 =)$ 273 220 kronor eller i runt tal 273 000 kronor.

Överstyrelsen, som finner det synnerligen angeläget, att seminariernas utrustning icke eftersättes, tillstyrker, att ovannämnda summa anvisas för ändamålet.

Statskontoret har förklarat sig icke ha funnit anledning till erinran mot vad sålunda anförts och föreslagits.

Departementschefen.

Den pågående utvidgningen av seminarierna i Skara, Strängnäs och Växjö och de därav föranledda om- och nybyggnadsarbetena vid dessa seminarier ävensom ianspråktagandet av nya lokaler vid seminariet i Haparanda nödvändigöra, som skolöverstyrelsen redan i sina anslagsäskanden för innevarande budgetår förutskickat, anvisande av särskilda medel för utrustning vid ifrågavarande seminarier. Jag har icke funnit anledning till erinran beträffande rektorernas av skolöverstyrelsen tillstyrkta framställningar härom. Den erforderliga anslagssumman, 361 000 kronor, synes i enlighet med överstyrelsens förslag böra fördelas på två budgetår, varvid förslagsvis två tredjedelar eller i runt tal 240 000 kronor böra anvisas för nästa budgetår. Då jag även anser mig kunna biträda överstyrelsens övriga anslagsäskanden under denna punkt, avseende anskaffande av viss utrustning vid seminarierna i Härnösand, Landskrona och Lycksele samt de provisoriska seminarierna i Falun, Norrköping och Stockholm till en sammanlagd kostnad av i runt tal 33 000 kronor, torde förevarande anslag för nästa budgetår böra uppföras med (240 000 + 33 000 =) 273 000 kronor.

Hemställan.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att småskoleseminarierna i Härnösand, Landskrona och Norrköping utvidgas på sådant sätt, att vardera seminariet i Härnösand och Norrköping kommer att omfatta 3 och seminariet i Landskrona 4 parallella avdelningar av varje klass;

dels godkänna följande personalförteckning för småskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47:

Personalförteckning.

Befattning	Lönegrad
<i>Tjänstemän å ordinarie stat.</i>	
3 rektorer, avlöningsgrupp I	E 9
6 rektorer, avlöningsgrupp II	E 8
1 rektor, avlöningsgrupp III	E 7
39 adjunkter	A 23
6 lärare i teckning	A 21
7 » i musik	A 21
7 » i gymnastik med lek och idrott	A 21

Befattning	Lönegrad
35 övningsskollärare	A 20
6 lärarinnor i kvinnlig slöjd	A 18
3 lärarinnor i hushållsgöromål	A 16
2 vaktmästare	A 7
8 vaktmästare	A 6

Tjänstemän å övergångsstat.

4 ämneslärare	A 20
<i>Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än den 20:e.</i>	
9 adjunkter	Eo 21;
<i>dels godkänna följande avlöningsstat för småskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47:</i>	

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	868 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämnda av Kungl Maj:t:		
a. Arvoden åt seminarieläkare m. m. <i>förslagsvis</i>	kronor	18 800
b. Arvoden åt seminariebibliotekarier	»	7 900
c. Arvoden åt biträden på rektorsexpediti- nerna	»	6 300
d. Tilläggsarvoden åt lärare i trädgårds- skötsel	»	1 400
e. Arvode åt ett biträde för matlagningen vid seminariet i Lycksele	»	1 800
	kronor	36 200
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	378 500
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	180 000
	Summa kronor	1 462 700;

dels till Småskoleseminarierna: Avlöningar för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag

av ..... kronor 1 462 700.

Kungl. Maj:ts proposition nr 77.

dels till Småskoleseminarierna: Omkostnader för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag*

av ..... kronor 167 800;

dels till Småskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag*

av ..... kronor 45 000;

dels ock till Småskoleseminarierna: Utrustning för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag*

av ..... kronor 273 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gösta Bäck.